

ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРГИЙН СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТЭС

НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН
СТАТИСТИК

2021

Улаанбаатар хот
2022 он

Чингэлтэй дүүргийн
статистикийн хэлтэс
нийгмийн хамгааллын
статистик
2021

ХЯНАСАН:

Д.Мөнхзул
дарга

ЧД-ын Статистикийн хэлтсийн

ТАНИЛЦУУЛГА БИЧСЭН:

Ч.Дархансоёмбо

ЧД-ын Статистикийн хэлтсийн
мэргэжилтэн

ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРГИЙН СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТЭС
МОНГОЛ- УЛС, УЛААНБААТАР ХОТ
–ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРЭГ, САМБУУГИЙН ГУДАМЖ
НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ЗАХИРГААНЫ III БАЙР, 401
ТООТ

Утас: 70113013
70130767
70110767
11-310767
51-261125

Цахим хуудас: www.ubstat.mn
www.chingeltei.gov.mn

И-мэйл: chingeltei@nso.mn

АГУУЛГА

БҮЛЭГ 1. НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛЫН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ,

ТОДОРХОЙЛОЛТ..... 4

1.1 Нийгмийн хамгааллын тухай ойлголт 6

1.2 Үндсэн ойлголт, тодорхойлолт 6

БҮЛЭГ 2. НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

2.1 Нийгмийн даатгалын тухай ойлголт 7

2.2 Нийгмийн даатгалд хамрагдагчид 8

2.3 Чингэлтэй дүүргийн нийгмийн даатгалын өнөөгийн байдал 9

БҮЛЭГ 3. НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ, ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТ

3.1 Нийгмийн халамжийн тухай ойлголт 10

3.2 Нийгмийн халамжийн сангийн орлого, зарлага..... 11

1. Нийгмийн хамгааллын тухай ойлголт, тодорхойлолт

1.1 Нийгмийн хамгааллын тухай ойлголт Хүмүүс өөрсдөөс үл хамаарах шалтгаанаар тухайлбал өвдөх, нас барах, хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй болох, ажилгүй болох зэргээр эрсдэлд өртөх нь цөөнгүй байдаг. Нийгмийн хамгаалал хариуцсан төрийн байгууллагууд нь иргэд өндөр наслах, эмнэлгээр эмчлүүлэх, өвдөх, хөгжлийн бэрхшээлтэй болох, ажилгүй болох зэрэг тохиолдолд нийгмийн даатгалын болон нийгмийн халамжийн туслалцааг авах, түүнийг дуусгавар болгохтой холбогдон үүсэж байгаа харилцааг нийгмийн хамгааллын эрх зүйн дагуу зохицуулж байдаг.

Нийгмийн хамгаалал: Азийн хөгжлийн банкны тодорхойлсноор “Хөдөлмөрийн зах зээлийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, хүмүүст тохиолдох эрсдэлийг бууруулах, аюул, осол тохиолдох болон ажил, орлогоо алдах зэрэг тохиолдолд өөрсдийгөө хамгаалах чадавхийг нэмэгдүүлэх замаар ядуурал, ядууралд өртөмтгий байдлыг бууруулах бодлого, хөтөлбөрүүдийн багц” юм.

Нийгмийн хамгаалал нь дараах 5 төрлөөс бүрддэг. Үүнд:

- ✓ Ажил эрхлэлтийг дэмжих, хөдөлмөрийн зах зээлийн үр ашигтай ажиллагаа, ажиллагчдыг хамгаалахад чиглэсэн хөдөлмөрийн зах зээлийн бодлого, хөтөлбөрүүд
- ✓ Ажилгүйдэлтэй холбогдон үүсэх эрсдэлийг багасгах, өвдөх, хөгжлийн бэрхшээлтэй болох, гэмтэх, өндөр настанд чиглэсэн нийгмийн даатгалын хөтөлбөр
- ✓ Ганц бие эхчүүд, орон гэргүй юм уу биеийн, оюун санааны бэрхшээлтэй хүмүүсийг оролцуулан хамгийн эмзэг бүлгийн хүмүүст зориулсан нийгмийн халамж, тусламжийн үйлчилгээ
- ✓ Бичил зээл, хөдөө аж ахуйн даатгал, байгалийн гамшгийг удирдахад нийгмийн сан, хөтөлбөрүүдийг оролцуулан олон нийтийн түвшин дэх эмзэг байдлыг бууруулахад чиглэсэн бичил болон тухайн чиглэлд тулгуурласан хөтөлбөр/төлөвлөгөө
- ✓ Хүүхдийн эрүүл энх, ая таатай, бүтээлч хөгжлийг хангах хүүхэд хамгааллын хөтөлбөр, үйлчилгээ

Үндсэн ойлголт, тодорхойлолт

Нийгмийн даатгалын шимтгэл

Нийгмийн даатгалд даатгуулах зорилгоор даатгуулагч болон ажил олгогчоос хуульд заасан хугацаанд нийгмийн даатгалын санд төлөх урьдчилсан төлбөрийг хэлнэ.

Түгжээ:
Бодомжийн чадарга гурьдам, мөргөмжлөн, мөргөж, нэг бэрэг туслахыг даатгуулагчид нийгмийн даатгалын санд төлөх урьдчилсан төлбөр.

Нийгмийн даатгалын сан

Ажил олгогч, даатгуулагчийн хөдөлмөрийн хэм, түүнтэй адилтгах орлогоос тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөр, үйлчилгээний зарцуулах, нийгмийн даатгалын үйл ажиллагааны зардлыг нэхэх зорилгоор төлсөн шилтгэмжийн орлого, бусад төр үйлчлэлээр бүрдүүлсэн нөхгөн хөрөнгө

Шингэ тавигчтай

Хууль тогтоомжийн дагуу нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх үүрэг хүлээсэн хуулийн этгээд

Term Life

Whole Life

Нийгмийн даатгал гэж?

Нийгмийн даатгал гэж даатгалын сан бүрдүүлж, эг сангаас даатгуулагч өндөр насны үед хэргийн чадарга алдах, ажилгүй болсноор өөртэй, даатгуулагч өөрсөнд зүүхийн аргаар байгаа хөдөлмөрийн чадаргыг төлүүлдэг төлбөр, тэтгэмж, төлбөр өгч эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээг хэлнэ.

Хууль болон гэрээний үндсэн дээр нийгмийн даатгалын санд нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж даатгуулсан, нийгмийн даатгалын сангаас тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөр өгч эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээг хэлнэ.

2. НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

2.1 Нийгмийн даатгалын тухай ойлголт

Даатгал нь “эрсдлийг хаах” гэсэн утгатай бөгөөд нийгмийн даатгал нь Монгол Улсын төрийн даатгал хэлбэрээр оршдог. Нийгмийн даатгал нь нийгэм, эдийн засгийн өргөн хүрээтэй ойлголт бөгөөд иргэн болон төр, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас зохих журмын дагуу шимтгэл төлж, нийгмийн даатгалын сан бүрдүүлэх, даатгуулагч өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвараа алдах, өвчлөх, ажилгүй болоход өөрт нь, тэрчлэн даатгуулагч нас барахад түүний асрамжид байсан хүмүүст хууль тогтоомжид заасан тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөр өгөх, агуулга бүхий нийгэм, эдийн засгийн арга хэмжээ болно.

Нийгмийн даатгал нь нэг талаас аж ахуйн нэгж, байгууллага ажилтныхаа нийгмийн хамгааллыг хангах нөхцөл болдог, нөгөө талаас даатгуулагч иргэний амьдралынхаа бүхий л үеийн туршид тухайлбал, хөдөлмөрлөх явцдаа болон өвдөх, жирэмслэх, хүүхэд төрүүлэх, осолд орох, ажилгүй болох, өндөр наслах, хөгжлийн бэрхшээлтэй болох тохиолдолд орлогогүй буюу орлого нь буурсан нөхцөлд тухайн хүний нийгмийн асуудлыг нь баталгаатайгаар хангадаг. Өөрөөр хэлбэл, аливаа даатгал нь эрсдэлийг зөөлрүүлэх, бууруулах, хохирлыг нөхөх агуулгыг илэрхийлж байдаг ба хүний амьдралд дараах эрсдэлүүд тохиолддог. Үүнд:

- ✓ Өндөр наслах
- ✓ Хөдөлмөрийн чадвараа алдах
- ✓ Ажилгүй болох
- ✓ Өвчлөх
- ✓ Тэжээгч нь нас барахад түүний асрамжид байгаа гэр бүлийн хөдөлмөрийн чадваргүй гишүүд орлогогүй болох
- ✓ Үйлдвэрлэлийн осолд өртөх
- ✓ Эдийн засгийн
- ✓ Байгалийн

Улс төрийн хүчин зүйлийн нөлөөллөөс болж иргэдийн орлогын чадвар буурах сөрөг үр дагавар гарах зэрэг урьдчилан таах боломжгүй нийгмийн шинжтэй амьдралын эрсдэлүүд байдаг.

2.2 Нийгмийн даатгалд хамрагдагчид

Зураг 2. Нийгмийн даатгалын төрлөөр

НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ТӨРЛҮҮД

ТЭТГЭВРИЙН ДААТГАЛ	ТЭТГЭМЖИЙН ДААТГАЛ	ҮОМШӨ-НИЙ ДААТГАЛ	АЖИЛГҮЙДЛИЙН ДААТГАЛ	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛ
Өндөр насны тэтгэвэр	ХЧТА-ны тэтгэмж	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний тэтгэвэр	Ажилгүйдлийн тэтгэмж	Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ
Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний тэтгэвэр	Жирэмсэн ба амаржсаны тэтгэмж	Тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр	Сургалт, давтан сургалт	Эмийн үнийн хөнгөлөлт
Тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр	Оршуулгын тэтгэмж	ХЧТА-ны тэтгэмж, төлбөр		
Цэргийн тэтгэвэр		ҮОМШӨ-ний сувиллын зардал		

Нийгмийн даатгалд даатгуулагчдын тоонд хууль болон гэрээний үндсэн дээр нийгмийн даатгалын санд нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж даатгуулсан нийгмийн даатгалын сангаас тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөр авах эрх бүхий иргэдийг хамруулдаг.

Зураг 3. Нийгмийн даатгалд албан журмаар даатгуулагчид, төрлөөр:

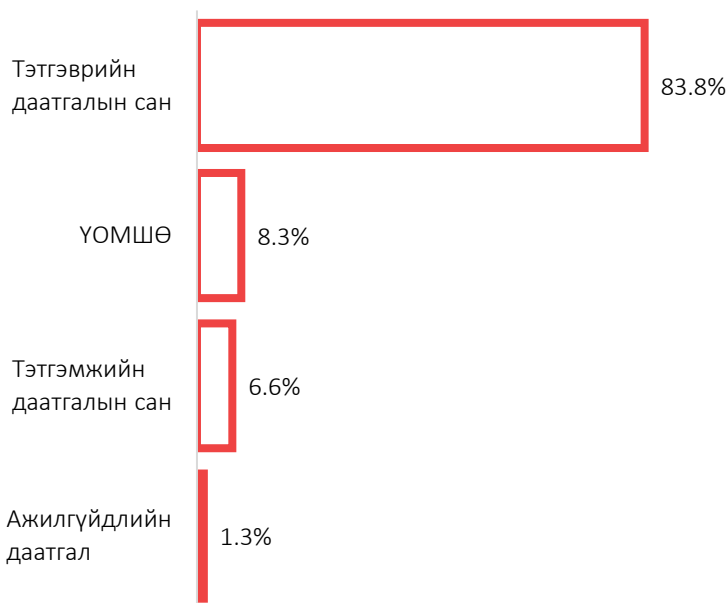
2.3 ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРГИЙН НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

2021 оны эхний 12 сард дүүргийн Нийгмийн даатгалын хэлтсийн үйлчилгээнд 4.6 мянган байгууллагын 107.0 мянган иргэн, сайн дурын 7.8 мянган иргэн бүгд 114.8 мянган иргэд хамрагдаж нийгмийн даатгалын шимтгэл төлжээ.

Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөгч нийт иргэдийн 80.5 мянга (70.1%) нь аж ахуйн нэгж байгууллагын, 26.4 мянга (23.0%) нь төсөвт байгууллагын, 7.8 мянга буюу (6.8%) нь сайн дурын даатгуулагчид байна.

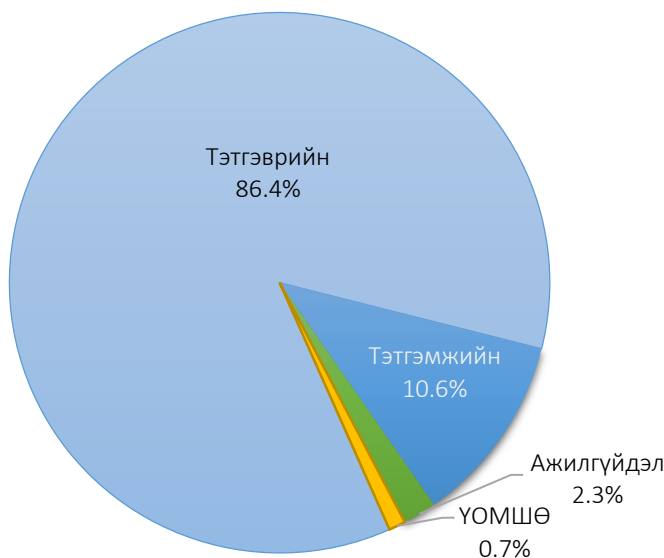
Зураг 4. Даатгалын сангийн орлого, хувиар

Дүүргийн Нийгмийн даатгалын хэлтэс нь 2021 оны эхний 12 сард нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлогын төлөвлөгөөг 20.5 хувиар давуулан биелүүлж, нийгмийн даатгалын санд нийт 49.6 тэрбум төгрөг хуримтлуулсан байна.

Даатгалын санд хуримтлуулсан нийт шимтгэлийн орлогын 83.8 хувь нь тэтгэврийн даатгалын санд, 8.3 хувь нь үйлдвэрлэлийн осол мэргэжлээс шалтгаалах өвчний (ҮОМШӨ) даатгалын санд, 6.6 хувь нь тэтгэмжийн даатгалын санд, 1.3 хувь ажилгүйдлийн даатгалын санд тус тус төвлөрчээ.

Зураг 5. Даатгалын сангийн зарлага, хувиар

Нийгмийн даатгалын сангийн зардал 2021 оны эхний 12 сард 137.7 тэрбум төгрөг болж өмнөх оны мөн үеэс 5.5 (4.2%) тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

Нийт зардлын 86.4 хувийг тэтгэврийн, 10.6 хувийг тэтгэмжийн, 0.7 хувийг ҮОМШӨ-ний, 2.3 хувийг ажилгүйдлийн даатгалын сангаас олгосон зардал эзэлж байна.

3. НИЙГМИЙН ХАЛАМЖИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ТӨРЛӨӨР

“Нийгмийн халамж” нь орлого багатай, хүүхэд, өндөр настан зэрэг зорилтот бүлэгт чиглэсэн арга хэрэгсэл юм. Аль ч улс орны хөгжлийн бодлогод чухал үүрэг гүйцэтгэдэг.

Нийгмийн халамжаар дамжуулан нөөцийг ядуучуудад дахин хуваарилснаар туйлын ядуурлыг бууруулж, өрх гэр бүлд өөрийнхөө ирээдүйд хөрөнгө оруулах, эрсдэлийг даван туулах боломж олгодог бол Засгийн газарт макро эдийн засгийн түвшинд, худалдаа, хөдөлмөр эрхлэлт болон бусад олон салбарт бодлогын зөв шийдвэр гаргахад тусалдаг.

Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт зааснаар Нийгмийн халамжийн хөтөлбөрүүд нь:

- ✓ нийгмийн халамжийн тэтгэвэр,
- ✓ нийгмийн халамжийн тэтгэмж,
- ✓ нийгмийн халамжийн үйлчилгээ,
- ✓ нийгмийн хөгжлийн үйлчилгээ гэсэн дөрвөн хүрээг хамарч байна.

Түүнчлэн холбогдох хуулийн дагуу “Эхийн алдар одонгийн мөнгөн урамшуулал”, “Ахмад настанд үзүүлсэн тусламж, хөнгөлөлт”, “Алдар цолтон ахмад настанд үзүүлсэн нэмэгдэл, хөнгөлөлт”, “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд үзүүлсэн тусламж, хөнгөлөлт”, “Эх, олон хүүхэдтэй өрх толгойлсон эх, эцгийн тэтгэмж”-ийг олгож байна.

Монгол Улсын Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн 2 дугаар бүлгийн 6, 7 дугаар зүйлд заасны дагуу халамжийн сан нь мөнгөн хөрөнгийн сан бөгөөд улс, орон нутгийн төсвөөс олгох хөрөнгө, сангийн хөрөнгийн чөлөөт үлдэгдлийг банканд хадгалуулсны хүү, олон улсын байгууллага, гадаад улсаас өгсөн хандив, тусламж, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнээс өгсөн хандив, тусламж, бусад эх үүсвэр гэсэн эх үүсвэрүүдээс бүрддэг.

Нийгмийн халамжийн статистикийн мэдээллийг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын захиргааны бүртгэлийн мэдээлэлд үндэслэн, нийгмийн халамжийн сангийн орлого, түүний эх үүсвэр, үйлчилгээнд хамрагдсан зорилтот бүлгийн хүн ам, зарцуулсан хөрөнгийн талаарх мэдээллийг танилцуулж байна.

3.1 Чингэлтэй дүүргийн нийгмийн халамжийн сангийн орлого, зарлага

Нийгмийн халамжийн сангийн орлого 2021 оны эхний 12 сард 9.5 тэрбум төгрөг болж өмнөх оны мөн үеэс 11.2 (54.1%) тэрбум төгрөгөөр буурсан байна. Халамжийн сангийн орлогын 18.0 хувийг халамжийн тэтгэвэр, 28.3 хувийг халамжийн тэтгэмж, 20.7 хувийг амьжиргаа дэмжих мөнгөн тусламж, 10.5 хувийг ахмад настанд үзүүлэх хөнгөлөлт, 14.3 хувийг хүнс тэжээл бүрдүүлж байна.

НИЙГМИЙН ДААТГАЛ, ХАЛАМЖИЙН ТАНИЛЦУУЛГА-2021

Хүснэгт 6. Нийгмийн халамжийн сангийн орлогын үзүүлэлт, сая.төг

Сангийн төрөл	2021 I-xII
НИЙГМИЙН ХАЛАМЖИЙН САНГИЙН ОРЛОГО /А+Б/	9562.7
А. УЛСЫН ТӨСӨВ	9357.4
Халамжийн тэтгэвэр	1 718.3
Халамжийн тэтгэмж	2 706.0
Амьжиргаа дэмжих мөнгөн тусламж	1 984.0
ХБИ-д үзүүлэх тусламж	545.0
Хүнс тэжээл /Улсын төсөв/	1 367.2
Ахмад настнуудад үзүүлэх хөнгөлөлт	1 001.7
АДЗУрамшууллын санхүүжилт	32.4
Банкны шимтгэлийн санхүүжилт	2.8
Б. ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВ	205.3
Халамжийн сангийн санхүүжилт	33.6
ОНОТХҮйлчилгээний санхүүжилтийн орлого	171.7

Хүснэгт . Нийгмийн халамжийн сангийн зарлагын үзүүлэлт, сая.төг

Халамжийн төрөл	Хүний тоо	Зардал
ХАЛАМЖИЙН ЗАРЛАГА /А+Б+В/	31624	9167.5
А. ХАЛАМЖИЙН ТЭТГЭВЭР	1593	1 695.9
Ахмад настны тэтгэвэр	203	113.6
Хөдөлмөрийн чадвараа 50-69% алдсан ХБИ	589	331.2
Хөдөлмөрийн чадвараа 70-с дээш алдсан ХБИ	798	450.4
16 насанд хүрсэн одой иргэний тэтгэвэр	2	1.1
Өрх толгойлсон эх/эцэг /-ийн халамжийн тэтгэвэр	1	576
Тэжээгч нас барсан 18 хүртлэх насны хүүхдийн тэтгэвэр	0	798.8
Б. ХАЛАМЖИЙН ТЭТГЭМЖ	3525	1 688.9
Ахмад настныг асарч байгаа иргэнд олгох тэтгэмж	1 838	1 258.9
Байнгын асаргаа шаардлагатай, эмнэлгийн хяналтад байдаг хөгжлийн бэрхшээлтэй 18 хүртэлх насны хүүхдийг асарч байгаагийн улмаас хөдөлмөр эрхлэдэггүй хөдөлмөрийн насны иргэн	579	618.9
Байнгын асаргаа шаардлагатай, эмнэлгийн хяналтад байдаг хөгжлийн бэрхшээлтэй 18-аас дээш насны хүнийг асарч байгаагийн улмаас хөдөлмөр эрхлэдэггүй хөдөлмөрийн насны иргэн	1001	706.8
Бүтэн өнчин хүүхдийг үрчлэн авсан болон асран хамгаалж харгазан дэмжиж байгаа иргэнд олгох тэтгэмж	88	84.3
Гэр бүлийн тухай хуулийн 25.5-д заасан болон хүчирхийллийн улмаас хамгаалалт шаардлагатай болсон хүүхдийг мөн хуулийн 74 дүгээр зүйлд заасны дагуу гэр бүлдээ авч асрамжилж байгаа иргэнд олгох тэтгэмж	17	18.3
Байнгын асаргаа шаардлагатай хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн	2	1.7
В. АМЬЖИРГАА ДЭМЖИХ МӨНГӨН ТУСЛАМЖ	26506	4782.7
16 хүртэлх насны байнгын асаргаа шаардлагатай хүүхдэд олгох мөнгөн тэтгэмж	586	1 459.9
Байнгын асаргаа шаардлагатай 16-с дээш насны иргэн	2 613.0	417.5
ХБИ-д үзүүлэх тусламж / 7000	7334	539.7
Хүнс тэжээл / 8301 /Улсын төсөв/	8 654.0	1 366.8
Ахмад настнуудад үзүүлэх хөнгөлөлт / 5000	7 319.0	998.8

Нийгмийн халамжийн сан нь 1593 хүнд халамжийн тэтгэвэр, 3525 хүнд асаргааны мөнгөн тэтгэмж, 26506 хүнд амьжиргаа дэмжих мөнгөн тусламж зарцуулсан байна.

ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРГИЙН НИЙГМИЙН ДААТГАЛ, 2021 оны байдлаар

1593
 3525
 26506

НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САН, сая төгрөг

НИЙГМИЙН ДААТГАЛД ДААТГУУЛАГЧИД, мянган х/н

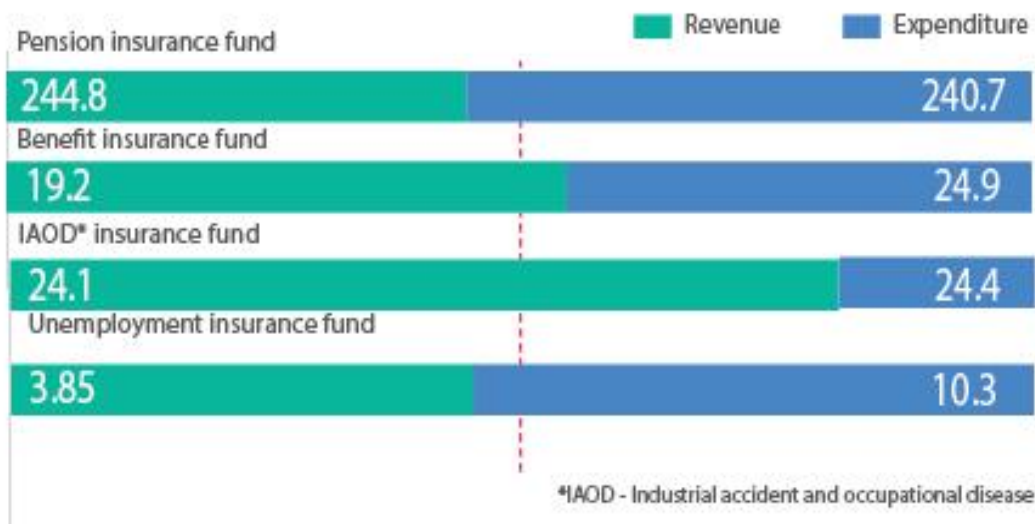

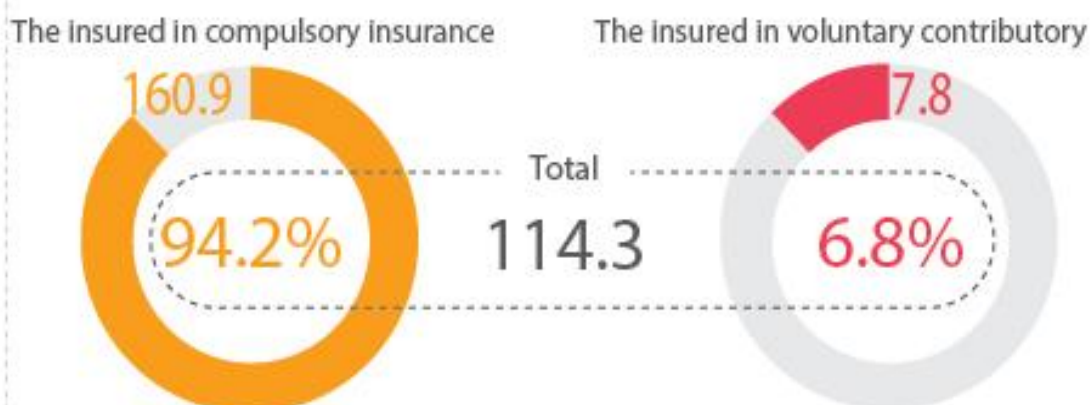
SOCIAL INSURANCE, 2021

2021 оны
 Социал
 Асуулга

SOCIAL INSURANCE FUND, billion togrogs

NUMBER OF INSURED IN SOCIAL INSURANCE, thousand person

THE PENSIONER, BENEFICIARIES

